

การประยุกต์ใช้วิธี Condition Indexes เพื่อประเมินสภาพอาคาร

ยุทธนา เกาะกิ่ง*

1. บทนำ

ในหน่วยงานของ U.S. Army Construction Engineering Research Laboratories (USACERL) ได้พัฒนาระบบ BUILDER Engineering Management System (EMS) สำหรับเจ้าของอาคาร เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการจัดการบริหารอาคาร สิ่งหนึ่งในระบบ EMS คือการประเมินสภาพอาคาร (Assessing Building Condition) โดยใช้ดัชนีตัวเลขเป็นตัวกำหนดสภาพของโครงสร้างอาคาร [1] ซึ่งวิธีดังกล่าวเดิมได้ใช้ในการประเมินสภาพของถนน (Pavement Condition Indexes) [2] จึงนำมาประยุกต์ใช้กับการประเมินสภาพอาคาร การประเมินจะเริ่มประเมินจากระดับย่อยของโครงสร้าง และนำค่าที่ได้ในระดับย่อยไปใช้ในการประเมินสภาพในระดับที่ใหญ่ขึ้นต่อไปจนถึงทั้งระดับอาคาร [3] การประเมินสภาพอาคารจะมีประโยชน์ช่วยในการตัดสินใจในเรื่องการวางแผนระยะยาวของการรักษาสภาพและการซ่อมแซมและแผนงบประมาณในการซ่อมบำรุง ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การสำรวจและเก็บข้อมูล การประมวลผล การพยากรณ์สภาพในอนาคต ในการพัฒนาดังกล่าวนอกจากจะคิดวิธีการประเมินสภาพโดยใช้เลขดัชนี ยังวางรูปแบบกระบวนการและขั้นตอนในการประเมินพร้อมเทคนิคในการประเมินให้กับผู้ประเมินเป็นแนวทางในการทำงาน ผู้ประเมินจะทำหน้าที่ในการประเมินสภาพด้วยวิธีการตรวจสอบด้วยสายตา (Visual Inspection) [4] พร้อมบันทึกข้อมูลที่จำเป็นเพื่อนำมาเป็นตัวแปรในแบบจำลองเพื่อประมวลผลหาค่าดัชนีชี้สภาพที่สะท้อนถึงสภาพปัจจุบันของอาคาร

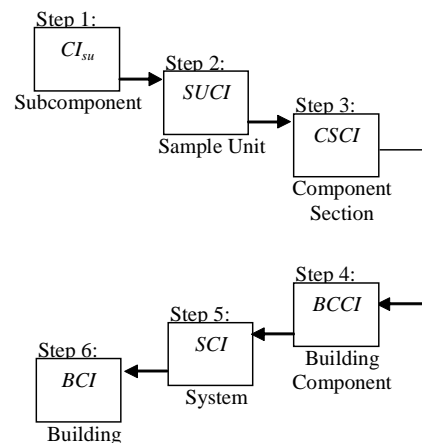
2. วิธี Condition Indexes

วิธี Condition Indexes สำหรับการประเมินสภาพอาคาร เป็นการนำค่าดัชนีชี้สภาพของสิ่งที่ประเมินโดยดัชนีดังกล่าวมาใช้ตัวเลขระหว่าง 0 ถึง 100 โดยเลข 0

หมายถึงการพังทลาย และ 100 หมายถึง สภาพสมบูรณ์ดีเยี่ยม โดยยังแบ่งส่วนย่อยเป็น 7 ช่วง และในแต่ละช่วงจะหมายถึงสภาพของสิ่งที่ถูกประเมินตามค่าดัชนีชี้สภาพ โดยมีความหมายของสภาพที่อธิบายโดยระดับของสภาพ (Condition Category) ซึ่งจะสามารถอธิบายได้จากรูปที่ 1 และขั้นตอนในการประมวลผลเพื่อหาค่าดัชนีชี้สภาพของอาคารแบ่งได้ 6 ขั้นตอนตามรูปที่ 2 โดยแต่ละขั้นจะมีสมการหาค่าดัชนีชี้สภาพเฉพาะในแต่ละขั้นตอนด้วย

Condition Index	Condition Category
100	
85	Excellent
70	Very Good
55	Good
40	Fair
25	Poor
10	Very Poor
0	Failed

รูปที่ 1 ช่วงระดับค่าดัชนีชี้สภาพ

รูปที่ 2 ผังการหาค่าดัชนีชี้สภาพของอาคารในขั้นตอนต่างๆ

* อาจารย์ ภาควิชาบริหารงานก่อสร้างและออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะเทคโนโลยีและการจัดการอุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

การหาค่าดัชนีชี้สภาพของอาคารจะเริ่มจากขั้นที่ 1 โดยสมการที่ (1) เป็นการหาค่าดัชนีชี้สภาพของส่วนประกอบย่อยของชิ้นส่วน (Subcomponent) เช่น ส่วนประกอบย่อยของบานประตู เป็นต้น

$$CI_{Su} = C - \sum_{i=1}^p \sum_{j=1}^{mi} a(T_{ji}, S_{ji}, D_{ij})F(t,d) \quad (1)$$

โดย

CI_{Su} = ค่าดัชนีชี้สภาพของส่วนประกอบย่อยของชิ้นส่วน Su

C = ค่าคงที่ในที่นี้คือ 100

$a()$ = ค่าส่วนลด (Deduct Value) ที่ขึ้นอยู่กับชนิดความเสียหาย T_j , ระดับความรุนแรง S_j และความปริมาณความเสียหายของความเสียหาย D_{ij}

i = ตัวนับของชนิดความเสียหาย

j = ตัวนับของระดับความเสียหาย

p = จำนวนรวมของความเสียหายของกลุ่มชิ้นส่วน

mi = จำนวนของระดับความเสียหายในแต่ละประเภทความเสียหาย

$F(t,d)$ = ตัวคูณปรับค่า (Corrected Deduct Value)

ขั้นที่ 2 จะนำค่าดัชนีชี้สภาพจากขั้นที่ 1 มาเป็นตัวแปรในการหาค่าดัชนีชี้สภาพของชิ้นส่วน (Sample Unit) ในสมการที่ (2) ค่าดัชนีชี้สภาพ ในขั้นนี้จะเป็นค่าดัชนีชี้สภาพของระดับชิ้นส่วนเช่น ประตู หรือหน้าต่าง แต่ละบาน จำนวนของชิ้นส่วนตัวอย่างจะขึ้นอยู่กับกลุ่มตัวอย่างขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนของชิ้นส่วนทั้งหมดในอาคารตามเงื่อนไขของการเก็บตัวอย่าง

$$SUCI_v = \frac{w_1(CI_{S1}) + w_2(CI_{S2}) + \dots + w_u(CI_{Su})}{w_1 + w_2 + \dots + w_u} \quad (2)$$

โดย

$SUCI_v$ = ค่าดัชนีชี้สภาพของชิ้นส่วนในอันดับ v th

w_u = ค่าปัจจัยของส่วนประกอบย่อยของชิ้นส่วน u มีค่า 0.10-1.00

u = จำนวนของส่วนประกอบย่อยของชิ้นส่วน

ขั้นที่ 3 ใช้สมการที่ (3) เพื่อหาค่าดัชนีชี้สภาพของกลุ่มส่วนประกอบ (Component Section) เช่น กลุ่มของประตู เป็นต้น โดยอาศัยค่าดัชนีชี้สภาพในขั้นที่ 2 เป็นตัวแปร

$$CSCI_x = \frac{SUCI_1(A_1) + SUCI_2(A_2) + \dots + SUCI_v(A_v)}{A_1 + A_2 + \dots + A_v} \quad (3)$$

โดย

$CSCI_x$ = ค่าดัชนีชี้สภาพของกลุ่มส่วนประกอบในอันดับ x th

A_v = ความยาวหรือพื้นที่ของชิ้นส่วนโครงสร้างตัวอย่าง

v = จำนวนของชิ้นส่วนตัวอย่าง

ขั้นที่ 4 เป็นการหาค่าดัชนีชี้สภาพของหมวดส่วนประกอบ (Building Component) จากสมการที่ (4) โดยหมวดส่วนประกอบหมายถึง เช่น หมวดประตูและหน้าต่าง เป็นต้น โดยนำค่าดัชนีชี้สภาพในขั้นที่ 3 มาเป็นตัวแปรด้วย

$$BCCI_y = \frac{CSCI_1(A'_1) + CSCI_2(A'_2) + \dots + CSCI_x(A'_x)}{A'_1 + A'_2 + \dots + A'_x} \quad (4)$$

โดย

$BCCI_y$ = ค่าดัชนีชี้สภาพของหมวดส่วนประกอบในอันดับ y th

A'_x = ความยาวหรือพื้นที่ของชิ้นส่วนตัวอย่าง

x = จำนวนของส่วนโครงสร้าง

ขั้นที่ 5 เป็นการประเมินสภาพระบบของอาคาร (System) เช่น ระบบท่อ ระบบผนัง การประเมินค่าดัชนี โดยสมการที่ (5) และใช้ค่าดัชนีชี้สภาพจากขั้นที่ 4 เป็นตัวแปร รวมถึงในขั้นนี้จะนำข้อมูลค่าใช้จ่ายเป็นข้อมูลเพื่อหาค่าดัชนีชี้สภาพด้วย

$$SCI_z = \frac{BCCI_1(\$_{BC1}) + BCCI_2(\$_{BC2}) + \dots + BCCI_y(\$_{BCy})}{\$_{BC1} + \$_{BC2} + \dots + \$_{BCy}} \quad (5)$$

โดย

SCI_z = ค่าดัชนีชี้สภาพของระบบอาคารอันดับ z th

$\$_{BCy}$ = ค่าใช้จ่ายของการซ่อมบำรุงของหมวดส่วนประกอบ

y = จำนวนของหมวดส่วนประกอบ

ขั้นที่ 6 เป็นขั้นสุดท้ายในวิธีนี้ ซึ่งเป็นการหาสภาพของอาคาร (Building) โดยใช้สมการที่ (6) ที่เกิดจากสภาพของระบบต่างๆ ของอาคารที่ได้จากขั้นที่ 5 รวมถึง

ค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงของระบบในอาคารด้วย

$$BCI = \frac{SCI_1(\$S_1) + SCI_2(\$S_2) + \dots + SCI_z(\$S_z)}{\$S_1 + \$S_2 + \dots + \$S_z} \quad (6)$$

โดย

BCI = ค่าดัชนีชี้สภาพของอาคาร

$\$S_z$ = ค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงของระบบของอาคาร

z = จำนวนระบบของอาคาร

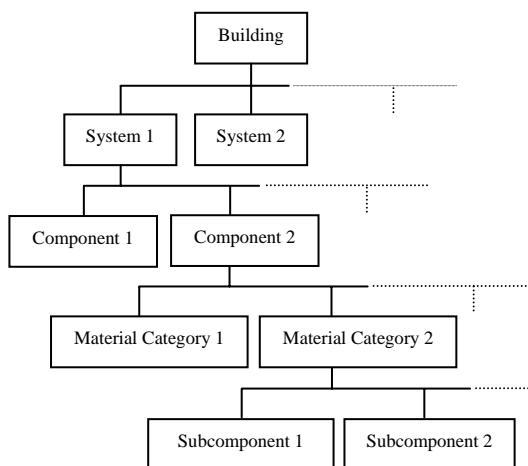
3. การนำวิธี Condition Indexes ประเมินสภาพอาคาร

ในขั้นตอนปฏิบัติเพื่อประเมินสภาพอาคารจะแบ่งเป็น 4 ส่วนหลักๆ ดังนี้

3.1 การแบ่งองค์ประกอบอาคาร

อาคารที่จะถูกประเมินจะต้องถูกจัดแบ่งองค์ประกอบของอาคารเป็น 5 ระดับ ตามรูปที่ 3

โดยในระดับบนสุดคือระดับอาคาร (Building) ต่อมาคือระดับของระบบอาคาร (System) โดยอาคารจะถูกแบ่งเป็น 12 ระบบ ดังตารางที่ 1 ในระดับที่ 3 ของการแบ่งองค์ประกอบอาคารคือส่วนประกอบของระบบ (Component) ซึ่งจะแบ่งส่วนประกอบตามหน้าที่ของระบบซึ่งสามารถเห็นตัวอย่างจากตารางที่ 1 เช่นเดียวกัน

รูปที่ 3 การจัดแบ่งองค์ประกอบอาคาร

ตารางที่ 1 การจัดแบ่งระบบและส่วนประกอบของระบบ

System	Example Components
Site	Fence/Privacy Wall, Gate
Structural	Arch, Column
Roofing	Roof Deck, Roof Surface
Exterior Circulation	Patio, Sidewalk
Exterior Closure	Exterior Door Wall Surface
Interior Construction	Interior Door Floor Surface
Plumbing	Plumbing Equipment
HVAC	Cooling Unit, Ductwork
Electrical	Generator Lighting Fixtures
Fire Suppression	Fire Smoke/Alarm
Conveying	Dumbwaiter, Elevator
Specialties	Lockers, Pools

ในระดับที่ 4 คือประเภทวัสดุ (Material Category) เช่น กระจก โลหะ ไม้ และในระดับที่ 5 ของการแบ่งองค์ประกอบคือส่วนประกอบย่อยของชิ้นส่วน (Subcomponent) เช่น มือจับ กรอบบาน ซึ่งตารางที่ 2 เป็นตัวอย่างแสดงการแบ่งประเภทและส่วนประกอบย่อยของประตู โดยแต่ละส่วนประกอบย่อยจะมีค่าปัจจัย (Value Factor) ซึ่งเป็นค่าความสำคัญของส่วนประกอบย่อยที่มีผลต่อชิ้นส่วนโครงสร้างโดยมีค่าระหว่าง 0.10-1.00 เพื่อใช้ในการคำนวณหาค่าดัชนีชี้สภาพ การได้มาของค่าดังกล่าวผู้ประเมินจะเป็นผู้กำหนดขึ้น โดยขึ้นอยู่กับประเภทและการใช้อาคาร

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการแบ่งส่วนประกอบของประตู

Unit of Measure	Material Category	Sub component	Value Factor (w_u)
Each	Glass	Door	0.52
		Frame	0.47
		Hardware	0.71
	Wood	Surface	

3.2 การกำหนดจำนวนตัวอย่างในการเก็บข้อมูล

วัตถุประสงค์ของการกำหนดจำนวนตัวอย่างชิ้นส่วนเพื่อการเก็บข้อมูลสำหรับการประเมินสภาพอาคารคือการกำหนดจำนวนตัวอย่างที่น้อยที่สุดที่สามารถเป็นตัวแทนของอาคารและเพื่อการหาค่าดัชนีชี้สภาพของอาคาร ข้อมูลที่ต้องการจากตัวอย่างชิ้นส่วนก็คือข้อมูลของประเภทความเสียหาย (Distress) และระดับความรุนแรงที่เกิดจากความเสียหาย (Severity Level) โดยการกำหนดจำนวนตัวอย่างจากการสุ่มโดยมีเงื่อนไขคือ

- จำนวนตัวอย่างต้องไม่น้อยกว่า 10% ของจำนวนตัวอย่างทั้งหมด
- จำนวนตัวอย่างต้องไม่น้อยกว่า 3 ตัวอย่าง
- ถ้าจำนวนตัวอย่างมีน้อยกว่า 3 ตัวอย่างให้ใช้จำนวนดังกล่าว
- การแบ่งแยกตัวอย่างจะแบ่งโดยใช้จุดต่อของของตัวอย่างเช่นบริเวณมุมของพื้น หรือรอยต่อระหว่างพื้นกับผนัง
- หากต้องหาขนาดหรือความยาวของพื้นที่ตัวอย่างที่มีพื้นที่ใหญ่มาก ให้ใช้พื้นที่ เท่ากับ 45 ตร.ม หรือความยาว 15 ม.

3.3 การสำรวจความเสียหาย ระดับความรุนแรงและปริมาณความเสียหาย

เมื่อทำการแบ่งองค์ประกอบอาคารและกำหนดจำนวนตัวอย่างแล้ว จึงทำการสำรวจความเสียหายของส่วนประกอบย่อยของชิ้นส่วน โดยสำรวจเฉพาะชิ้นส่วนที่ถูกเลือกให้เป็นตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของชิ้นส่วนทั้งหมด เมื่อทำการบันทึกประเภทของความเสียหายแล้วยังต้องมีการบันทึกระดับความรุนแรง ว่าเป็นระดับรุนแรงน้อย รุนแรงปานกลาง หรือรุนแรงมาก โดยในขั้นตอนนี้จะเป็นการตรวจสอบด้วยสายตาของผู้ประเมิน พร้อมบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับความยาวหรือพื้นที่ด้วย โดยประเภทของความเสียหายจะแบ่งเป็น 20 ประเภทความเสียหายตามตารางที่ 3 และระดับความรุนแรงจากตารางที่ 4 ในการสำรวจความเสียหายจะทำการบันทึกปริมาณความเสียหาย (Density Ranges) ของการเกิดความเสียหายที่เกิดกับส่วนประกอบย่อยของชิ้นส่วน โดยปริมาณความเสียหายจะเป็นช่วงร้อยละ ได้กำหนดไว้ตามตารางที่ 5 ซึ่งในขั้นตอนการสำรวจหากมีระดับความเสียหายและปริมาณความเสียหายมากเกินระดับที่ตั้งไว้ให้ทำการซ่อมแซมเพื่อคืนสภาพให้ใช้งานได้ เช่นกำหนดไว้ว่าหากมีระดับความเสียหายตั้งแต่ Medium(M) และปริมาณความเสียหายมากเกินกว่า 50% ให้ทำการซ่อมแซมเพื่อคืนสภาพโดยทันที

3.4 การประมวลผลเพื่อหาค่าดัชนีชี้วัดสภาพอาคาร

เมื่อทำการสำรวจเก็บข้อมูลของส่วนประกอบย่อยของชิ้นส่วนเรียบร้อยแล้วจะต้องนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลเพื่อหาค่าดัชนีชี้วัดสภาพของแต่ละส่วนประกอบย่อยของชิ้นส่วนจากสมการที่ (1) ในสมการดังกล่าวจะ

ตารางที่ 3 ประเภทของความเสียหาย

Distresses	
1. Animal/Insert Damage	11. Holes
2. Broken	12. Inadequate
3. Clogged	13. Leaks
4. Corrosion	14. Loose
5. Crack	15. Missing
6. Damage	16. Moisture
7. Deterioration	17. Operationally Impaired
8. Displaced	18. Overheated
9. Efflorescence	19. Rotten
10. Noise/Vibration	20. Stain

ตารางที่ 4 ระดับความรุนแรงของความเสียหาย

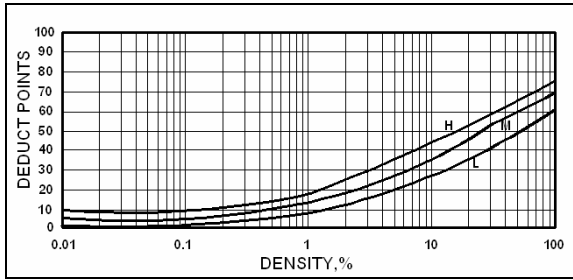
Severity Level	Description
Low (L)	Functionality is slightly impaired
Medium (M)	Functionality is somewhat impaired
High (H)	Functionality is seriously impacted

ตารางที่ 5 ปริมาณความเสียหาย

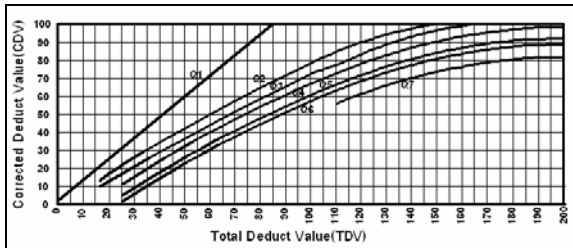
Density Ranges
< 1%
1-10%
11-25%
25-50%
> 50%

ต้องกำหนดค่าส่วนลด (Deduct Value) ของแต่ละส่วนประกอบย่อยของชิ้นส่วนนั้น จะขึ้นอยู่กับชนิดความเสียหาย ระดับความรุนแรง และปริมาณความเสียหายที่เกิดขึ้น

ในรูปที่ 4 เป็นตัวอย่างของกราฟค่าส่วนลดที่สัมพันธ์กับระดับความเสียหาย และความปริมาณความเสียหาย ซึ่งกราฟค่าส่วนลดดังกล่าวจะมีเฉพาะของแต่ละประเภทความเสียหาย แต่ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นคือ ถ้าหากในส่วนประกอบย่อยของชิ้นส่วนมีเกิดความเสียหายมากกว่า 1 ประเภท อาจก่อให้เกิดค่าดัชนีชี้วัดสภาพต่ำกว่า 0 ได้ ดังนั้นในสมการที่ (1) จำเป็นต้องมีตัวคูณปรับค่า (Corrected Deduct Value) ด้วย ในรูปที่ 5 เป็นกราฟตัวคูณปรับค่าที่มีค่าตามความสัมพันธ์ระหว่างผลรวมของค่าส่วนลด และจำนวนของค่าส่วนลดของส่วนประกอบย่อยของชิ้นส่วน

รูปที่ 4 กราฟค่าส่วนลด (Deduct Value)

รูปที่ 5 กราฟตัวคูณปรับค่า (Corrected Deduct Value)

ดังนั้นเมื่อสามารถได้ค่าส่วนลดและตัวคูณปรับค่าเป็นตัวแปรในสมการที่ (1) ประกอบกับข้อมูลที่สำรวจมา จะทำให้ได้ค่าดัชนีชี้สภาพของส่วนประกอบย่อยของชิ้นส่วน ค่าดังกล่าวจะถูกใช้ในสมการในขั้นถัดไป และจะได้ค่าดัชนีชี้สภาพในองค์ประกอบอาคารในระดับต่างๆ จนกระทั่งถึงระดับระบบอาคารและองค์อาคารทั้งอาคาร โดยในบางสมการต้องอาศัยข้อมูลการซ่อมบำรุงในอดีต คือมูลค่าของการซ่อมของแต่ละส่วนหรือระบบของอาคารประกอบในการหาค่าดัชนีชี้สภาพ

4. สรุป

จากที่นำวิธี Condition Indexes มาประเมินสภาพอาคารมีวัตถุประสงค์เพื่อจะหาสภาพความพร้อมต่อการใช้ประโยชน์ของอาคาร โดยให้ความสำคัญกับระบบต่างๆ ไม่เหมือนกัน จึงทำให้การกำหนดค่าปัจจัยต่างกันด้วย ในกระบวนการสำรวจและการประเมิน ใช้วิธีการประเมินด้วยสายตา ที่ต้องพิจารณาประเภทของความเสียหาย ระดับความรุนแรงของความเสียหาย จึงเป็นไปได้หากผู้ประเมินต่างกันอาจทำให้ผลการประเมินแตกต่างกัน หากได้ค่าดัชนีชี้สภาพของอาคารที่มีความถูกต้องจะส่งผลทำให้ผู้ที่รับผิดชอบในเรื่องการบริหารจัดการอาคารสามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และปัจจุบันประเทศไทยได้มีกฎหมายให้อาคารต้องทำการตรวจสอบเพื่อรับรองความปลอดภัย โดยกำหนดให้อาคารต้องมีสิ่ง

ต่างๆ ทั้งชนิด จำนวน ระยะหรือขนาดของพื้นที่ แต่อาจไม่มุ่งเน้นเรื่องของสภาพความพร้อม เช่นกฎหมายกำหนดจำนวนและชนิดของประตูหนีไฟ แต่ไม่ได้กำหนดสภาพว่าต้องมีสภาพพร้อมใช้งานได้เท่าไรจึงถือว่าปลอดภัยเมื่อต้องใช้งาน ดังนั้นหากนำวิธี Condition Indexes มาพัฒนา ร่วมใช้กับการตรวจสอบอาคารเพื่อรับรองความปลอดภัย จะมีความถูกต้องและสร้างความมั่นใจแก่ผู้ใช้อาคารมากขึ้น ด้วย

เอกสารอ้างอิง

1. Uzaraski, D.R., et al. "Development of the BUILDER Engineering Management System for BUILDING Maintenance." *Decision and Concept Report*. (1990).
2. Shahin, M.Y., Darter, M.I. and Kohn, S.D. "Development of a Pavement Maintenance Management System." *Airfield Pavement Condition Rating*. (1976).
3. Donald, R. and Laurence, A., "Assessing Building Condition by the Use of Condition Indexes." *Infrastructure Condition Assessment*. (1997) : 365-374.
4. Uzaraski, D.R., "Development of Condition Indexes for Low Volume Railroad Track." *Technical Report*. (1987).